

บทที่ 3 เทคนิควิธีเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดสำหรับเด็กปฐมวัย

เทคนิควิธีการจัดประสบการณ์และการใช้คำถาม
เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดสำหรับเด็กปฐมวัย

สิริวรปัญญา

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3

- วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อศึกษาบทที่ 3 จบแล้ว ผู้เรียนต้องมีความสามารถดังนี้

- 1. อธิบายเทคนิควิธีการพัฒนาการคิดได้ชัดเจน
- 2. ยกตัวอย่างเทคนิควิธีการพัฒนาการคิดได้ชัดเจน
- 3. สาธิตการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาการคิดผ่านเนื้อหาวิชาต่างๆได้ชัดเจน
- 4. นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
- 5. เมื่อทำกิจกรรมกลุ่ม นักศึกษาสามารถตอบคำถามและร่วมอภิปรายในกลุ่มได้

บทที่ 3 เทคนิควิธีเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดสำหรับเด็กปฐมวัย

เทคนิควิธีการจัดประสบการณ์และการใช้คำถามเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดสำหรับเด็กปฐมวัย

เทคนิคและกิจกรรมการฝึกทักษะการคิด

เทคนิคและกิจกรรมการฝึกทักษะการคิด เป็นวิธีการหรือกลยุทธ์ต่างๆ ที่นำมาสอดแทรกเพิ่มเติมไว้ในกระบวนการฝึกทักษะความคิดอันจะส่งผลให้การพัฒนาความคิดประสบความสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น การนำเทคนิคและกิจกรรมต่างๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดจึงมีความสำคัญ เป็นวิธีการที่จะทำให้การพัฒนาความคิดประสบความสำเร็จได้ง่ายเทคนิคต่างๆสามารถกระตุ้นความคิด ความกระตือรือร้นและความสนใจในการฝึกฝนการคิดให้กับผู้เรียนอย่างดี ครูมีเทคนิคและจัดกิจกรรมในการฝึกฝนทักษะการคิดที่ดีจะประสบความสำเร็จในการพัฒนานักเรียนได้มากกว่า ทั้งนี้เทคนิคและกิจกรรมในการกระตุ้นให้คิดมีหลากหลายที่สำคัญๆ ได้แก่

ตัวอย่างเทคนิคการอ่าน

- การอ่านมากก็จะทำให้มีข้อมูลมากกว่า การที่มีความรู้มากกว่าจะทำให้เกิดการพัฒนาสมอง และมีข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพเด็กที่อ่านเก่งมักจะอ่านได้เนื้อหา มาก ได้ความรู้มาก ได้มีโอกาสวิเคราะห์มากและมีความรู้ไปใช้ในการตอบคำถามได้ดี ครูควรจัดป้ายแนะนำการอ่านไว้ในห้องเรียน หรือพิมพ์แผ่นเล็กๆ แจกเด็กทุกคนไว้เป็นคู่มือในการอ่าน

เทคนิคและวิธีการฝึกทักษะการคิด

เทคนิคและวิธีการฝึกทักษะการคิดมีหลากหลายวิธีเพื่อสนองกับความต้องการ และความแตกต่างของเด็กแต่ละคน

1. การพัฒนาการคิดโดยใช้เทคนิคหมวกแห่งความคิด 6 ใบ (The Six thinking Hats) เพื่อให้เข้าใจง่าย และนำเอาไปใช้ได้ง่ายขึ้น เป็นแนวการสอนของ Edward De Bono ที่เน้นการสังเกตจากสีหมวก เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจและง่ายต่อการนำไปใช้ ซึ่งมี 6 สี หมวกแต่ละใบเป็นสัญลักษณ์เพื่อให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นตามสีของหมวก (สุดตระการ ธนโกเศศ และคณะ.2545:24-25) ดังนี้

- หมวกสีขาว เป็นกลาง ไม่มีอคติ ไม่ลำเอียง แทน ข้อเท็จจริง ข้อมูล ตัวเลข
- หมวกสีแดง แสดงถึงความโกรธ อารมณ์ ความรู้สึก สีแดงให้มุมมองทางด้านอารมณ์
- หมวกสีดำ มีดমনและจริงจัง สีดำคือข้อควรระวัง คำเตือน ชี้ให้เห็นจุดอ่อนของความคิด
- หมวกสีเหลือง ส่องสว่าง ให้ความรู้สึกในทางที่ดี เป็นมุมมองในแง่ดี
- หมวกสีเขียว แทนสีเขียวของหญ้า ความอุดมสมบูรณ์ หมายถึงความคิดใหม่ ๆ ที่เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์
- หมวกสีน้ำเงิน แทน สีท้องฟ้าเป็นสีของการควบคุมกำกับหน้าที่วิธีการต่าง ๆ ของกลุ่มให้มีความเป็นระเบียบ

- ดังนั้นเป้าหมายหลักของหมวก 6 ใบ มี 2 ประการ (นุชจรีย์ ชลคุป. 2536:188)คือ การทำให้การคิดง่ายลง และเปิดโอกาสให้มีการสับเปลี่ยนวิธีคิด ซึ่งการใช้สีหมวกต่างๆ ไม่จำกัดว่าต้องใช้หมวกสีใดก่อน หรือต้องเป็นลำดับขั้นตอน แต่ในการฝึกทักษะการคิดที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ การจัดลำดับการใช้หมวกสีต่างๆอาจเป็นประโยชน์ แต่การคิดโดยทั่วไปตามธรรมชาติ การจะใช้หมวกสีนั้นๆ
- การสอนแบบหมวกแห่งความคิดนี้ เดอโบโน ซึ่งเป็นเจ้าของแนวคิดได้เสนอแนะว่าสามารถสอนได้อายุต่ำที่สุด 6 ขวบ ถ้าต่ำกว่านี้ต้องปรับใช้ ซึ่งกุหลยา ตันติผลาชีวะ (2546: 14-22) ได้เสนอให้ใช้หมวกเพียง 4 ใบ โดยตัดสีแดงและสีดำออกเพราะเป็นการคิดที่ซับซ้อนและสร้างทัศนคติได้ทั้งทางบวกและลบไม่เหมาะสมกับเด็ก ซึ่งต่อมาปิยวรรณ สันชุมศรี (2547) ได้นำไปวิจัยด้วยการทดลองใช้กับเด็กอายุ 4-5 ขวบ พบว่าสามารถพัฒนาความคิดของเด็กได้

- **2.การใช้คำถาม** คำถามมีบทบาทสำคัญต่อการกระตุ้นผู้เรียนให้แสดงความคิด โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ การตั้งคำถามให้เด็กได้ฝึกคิด ในหลายรูปแบบจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3. การพัฒนาความคิดโดยใช้โปรแกรม CORT (Cognitive Research Trust)

เป็นโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะการคิด (De Bono Edward. 1973) บทเรียนของโปรแกรมนี้อประกอบด้วยการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งทักษะการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นบทเรียนที่ใช้ได้ตั้งแต่แก่นักเรียนระดับประถมศึกษาขึ้นไป เป็นโปรแกรมที่ประกอบด้วย 6 หน่วย ได้แก่ CoRT 1: Breadth CoRT 2: Organization CoRT 3: Interaction CoRT 4: Creativity CoRT 5: Information and feeling CoRT6: Action

วัตถุประสงค์ของโปรแกรม CORT (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540)

1. พัฒนาทักษะการคิด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร
2. พัฒนาให้ผู้เรียนตระหนักและมีทักษะการคิด โดยการฝึกปฏิบัติอย่างตั้งใจ
3. พัฒนาให้ผู้เรียนเป็นนักคิด
4. ให้ผู้เรียนใช้ความคิดเป็นเครื่องมือเพื่อใช้และแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ

โปรแกรม CoRT อาจนำไปใช้ในการเรียนการสอนโดยครูเป็นผู้สอนเอง ผู้เรียนเรียนกันเป็นกลุ่มอภิปรายในห้องเรียน เรียนเป็นรายบุคคล หรืออาจใช้เป็นการบ้านสำหรับผู้เรียน (DeBono Edward. 1978:169) โปรแกรม CoRT มี 6 หน่วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

CoRT 1 Breadth เป็นโปรแกรมที่พัฒนาการคิดแบบต่าง ๆ เช่น คิดกว้าง คือ คิดจุดเด่น จุดด้อย จุดสนใจของสิ่งที่คิด คิดให้ได้องค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่คิด คิดไกล

CoRT 2 Organization เป็นโปรแกรมเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถจัดระบบการคิด

CoRT 3 Interaction เป็นโปรแกรมเกี่ยวกับข้อโต้แย้ง การปฏิสัมพันธ์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นวิธีทางที่จะนำไปใช้เพื่อการตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหา เป็นต้น

CORT 4 Creativity เป็นโปรแกรมที่เน้นให้เห็นว่า กระบวนการคิดสร้างสรรค์สามารถเรียนรู้ได้ ปฏิบัติได้ ไม่จำเป็นต้องมีพรสวรรค์ เป้าหมายคือ สามารถผลิตสิ่งใหม่ ในโปรแกรมนี้ จะเน้นให้ผู้เรียนคิดสร้างสรรค์ และคิดนอกกรอบ

CoRT 5 Information and feeling เป็นโปรแกรมฝึกการประเมินข้อมูล โดยการตัดสินใจด้วยค่านิยมที่ถูกต้องทาง

CoRT 6 Action เป็นโปรแกรมที่พัฒนาผู้เรียนให้นำความคิดสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นการใช้ กระบวนการคิดทั้งกระบวนการเริ่มจากเป้าหมายและจบด้วยผลงานที่ได้จากการนำความคิดไปลงมือปฏิบัติ

บทสรุป

เทคนิคและวิธีการในการส่งเสริม พัฒนาทักษะการคิดมีหลากหลายวิธีเพื่อสนองกับความต้องการ และความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ครูควรใช้วิธีการอันหลากหลาย เนื่องจากเด็กปฐมวัยเป็นวัยอยากรู้อยากเห็น ชอบทำ ทายสิ่งแปลกใหม่ เทคนิคที่ครูสามารถนำมาปรับใช้เพื่อพัฒนาการคิดของเด็กปฐมวัยมีดังนี้

1. เทคนิคหมวกหกใบ คือ ทำให้รู้จักคิดรอบด้าน (6 ด้าน หรือ 6 แบบ) ซึ่งมีความครอบคลุมครบถ้วนกว่า ทำให้สามารถคิดได้หลายแบบในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ส่งเสริมให้บุคคลไม่ยึดติดกับความคิดแบบใดแบบหนึ่ง ช่วยกำจัดความคิดที่ไม่ยืดหยุ่นได้หรือคิดผิด และลดความยุ่งเหยิงของการคิด ช่วยให้ผู้คิดสามารถคิดแบบหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ แทนที่จะคิดทุกด้านพร้อมกัน

2. การใช้คำถาม คำถามมีบทบาทสำคัญต่อการกระตุ้นผู้เรียนให้แสดงความคิดโดยเฉพาะเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ การตั้งคำถามให้เด็กได้ฝึกคิด ในหลายรูปแบบจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3. เทคนิคโปรแกรม CORT (Cognitive Research Trust) บทเรียนของโปรแกรมนี้ประกอบด้วยการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งทักษะการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นบทเรียนที่ใช้ได้ตั้งแต่ นักเรียนระดับประถมศึกษาขึ้นไป เป็นโปรแกรมที่ประกอบด้วย 6 หน่วย ได้แก่ CORT 1: Breadth CORT 2: Organization CoRT 3: Interaction CorT 4: Creativity CoRT 5: Information and feeling CoRT 6: Action

การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาการคิด
โดยผ่านเนื้อหาวิชาสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาการคิดสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นครูจำนวนมากไม่รู้ว่าสอนให้นักเรียนคิดอย่างไรอีกทั้งยังไม่เข้าใจว่าการสอนการคิดคืออะไร เนื่องจากลักษณะการสอนคิดนั้นมิได้มีเนื้อหาที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน จึงควรต้องทำความเข้าใจกับการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนคิดได้คิดเป็น จึงจะสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดให้แก่เด็กได้ การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเป็นการสอนที่มีการใช้ทักษะการคิดเพื่อค้นหาคำตอบในสถานการณ์ต่างๆ โดยอาศัยประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติจริงเพื่อให้สามารถเผชิญกับปัญหาและจัดจัดการกับปัญหาในภาวะการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมอันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมซึ่งมีวิธีการสอนได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับจุดเน้นของการเรียนการสอน

1. การจัดประสบการณ์ด้านการคิด ผ่านเนื้อหาทางคณิตศาสตร์

การสอนคณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยนั้นควรให้เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวที่มีความหมายกับตัวของเด็ก ซึ่งเราสามารถจัดได้หลายทาง ดังนี้

- 1.1 กิจกรรมคณิตศาสตร์ผ่านนิทาน โดยเปิดโอกาสให้เด็กคิดผ่านการวาดภาพ หรือ จดบันทึกทำให้เด็กเรียนรู้ “เห็น” และ “ตระหนัก” ในขั้นตอนของการ แก้ปัญหา
- 1.2 การจัดกิจกรรมคณิตศาสตร์ให้สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน เช่นการนับเงินให้แม่ค้า การนับแก้วน้ำเพื่อน ๆ ซึ่งควรใช้สื่อใกล้ตัวเด็ก ในห้องเรียน นอกห้องเรียน บ้าน หรือที่ที่เด็กปฏิบัติสัมพันธ์อยู่
- 1.3 จัดกิจกรรมคณิตศาสตร์เพื่อพัฒนาความคิดที่หลากหลาย คือ การแบ่งกลุ่ม การเปรียบเทียบ

2. การจัดประสบการณ์ด้านการคิดผ่านเนื้อหาทางภาษา

- การเรียนรู้ทางภาษาจะเป็นการพัฒนาด้านหนึ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนของเด็กปฐมวัย การมีปฏิสัมพันธ์กับครูและนักเรียนย่อมต้องอาศัยทักษะทางภาษาเช่นกัน ภาษาประกอบไปด้วย 4 ประการ คือ การฟัง การพูด การอ่านและการเขียน ส่งผลต่อการคิดทั้งสิ้น ถ้าเด็กมีทักษะทางภาษาดีขึ้น อย่งไรก็ตาม การที่เด็กมีความคิดและสามารถถ่ายทอดความคิดออกมาอย่างเหมาะสมแสดงออกถึงพัฒนาการความคิดของเด็กนั่นเอง ซึ่งการพัฒนาการคิดโดยผ่านทักษะทางภาษามีดังนี้

- 2.1 การพูดในใจ คือการพูดกับตนเอง และพูดคุยในสิ่งที่เรามีกับผู้อื่น ทั้งนี้การพูด 2 แบบ ล้วนเป็นผลมาจากการคิด
- 2.2 การพูดและการฟัง การเรียนรู้การพูดเกิดขึ้นอยู่กับเด็กอยู่ในบริบททางสังคม คือเด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีการสนทนา เช่นแม่พูดคุยกับเด็ก เมื่อเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการพูดคุยมกเด็กก็จะฟังมากและเรียนรู้คำศัพท์ได้มาก
- 2.3 การอ่านเพื่อคิด การคิดเพื่ออ่าน เป็นการอ่านเพื่อตีความหมายของคำ การสะกดคำ การคิดสร้างสรรค์
- 2.4 การเขียน การถ่ายทอดความคิดลงบนกระดาษ

3. การจัดประสบการณ์ด้านการคิด ผ่านเนื้อหาทางศิลปะ

- ศิลปะเป็นกระบวนการพื้นฐานของมนุษย์และช่วยให้มนุษย์ได้สำรวจ ทดลองและค้นพบ รวมถึงการแสดงออกซึ่งความคิด ความรู้ และ ประสบการณ์ตน ซึ่งกิจกรรมศิลปะที่ครูสามารถจัดให้เด็กได้มีดังนี้

- 3.1 การพาเด็กไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ศิลปะ
- 3.2 การหาหนังสือที่มีภาพวาดต่างๆ ในชั้นเรียนผ่าน
การวาดภาพสีน้ำ สีไม้ ตัดปะ เป็นต้น
- 3.3 ศิลปะสีน้ำ
- 3.4 การเล่นบล็อก

4. การจัดประสบการณ์ด้านการคิด ผ่านเนื้อหาทางดนตรี

เมื่อเด็กเริ่มพูดได้ การร้องเพลงหรือการเลียนแบบเสียงเพลงที่ได้ยินจะมีมากขึ้นตามลำดับ เด็กสามารถฟังเพลงได้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับอารมณ์และโอกาสเป็นสำคัญ กิจกรรมทางดนตรีสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กโดยกิจกรรมทางดนตรีมี ดังนี้

- 4.1 การร้องเพลง
- 4.2 การวาดภาพประกอบเพลง
- 4.3 การประดิษฐ์เครื่องดนตรีจากเศษวัสดุ

- 5. การจัดประสบการณ์ด้านการคิด
ผ่านเนื้อหาผ่านกิจกรรมการเคลื่อนไหว

<<<<<นักศึกษาคิดว่าจำเป็นหรือไม่ อย่างไร >>>>